

عبدالاحمد فیض

ماهیت و چگونگی حقوقی جرم سرقت ادبی!

سرقت ادبی تاریخ کهنی دارد و بارنخست در سده اول میلادی توسط شاعر نامدار رومی مارکوس والرئوس مارتیلیوس در برابر آثانی مورد استفاده قرار گرفت که بیشرمانه اشعارش را ربوده بنام خود نشر میکرد و این ایده معنوی راملکیت خود عنوان مینمود. مارکوس به سارقان آثار ادبی اش لقب (پلاجیاریسم) یا غارتگر و فریبکار داد که با پشت پا زدن به کلیه اصول و ارزش های اخلاقی و انسانی که شایسته یک نویسنده حرفوی است، به حریم ملکیت معنوی دیگران صدمه وارد نموده سعی مینماید تا با کاربرد این روش به خود ویا یک فرد دیگر شخصیت کاذب دهند.

سرقت ادبی در تمام سده های گذشته تا نضج گیری جنبش های روشنگری سده هجدهم بعلت محدود بودن آثار ادبی و علمی عمومیت نداشته و شناخت چندانی از آن در افکار عامه و محافل علمی وجود نداشت و اما پیروزی جنبشهای روشن گری و دموکراتیک زمینه های عملی ایجاد مکاتب و نهاد های علمی و تبارز استعداد ها مختلف را مساعد ساخته و در عمل باعث گردید تا طیف گسترده از روشنفکران در سطوح و عرصه های گوناگون علمی، ادبی و هنری، آثار و داشته های فکری شانرا در خورد رک و فهم اجتماع دهند و این وفرط و تعدد دانشمندان عرصه های گوناگون موجب گردید تا دزدان ثروت های علمی و ادبی با بهره گیریهای فزاینده از دستاوردهای فنی و تکنالوژیکی با قدرت و امکانات هرچه بیشتر وارد صحنه گردد.

سرقت ادبی که با توجه به کثرت آثار معنوی و امکانات دیجتالی در جهان معاصر حوزه های متعدد و مختلفی را تحت شعاع قرار می دهد، عبارت از ربودن آثار علمی، ادبی ویا هنری غیر و نشر ویا نسبت دادن آن بخود است که عناصر تشکیل دهنده جرمی آن از دید حقوقی مانند سایر جرایم بگونه ذیل متبارز میگرد:

اول- عنصر قانونی جرم: سرقت ایده ها، افکار و نوشته های غیر و نشر و پخش آن در رسانه ها و وسایل مفاهمه جمعی بدون ذکر مؤخذ و منبع در قوانین و نظام حقوقی اکثریت قاطع کشورهای جهان منجمله قانون جزاء ما جرم تعریف شده و مسوولیت جزائی آن مشخص گردیده است زیرا:

الف- آثار علمی، کتب، مقالات و غیره بخش از ثروت فکری انسان است.

ب- سارقین ادبی از عمل ارتکابی خود با دستبرد به ارزشهای معنوی دیگران منافع معنوی و مادی کسب مینمایند.

ج- استفاده مادی ویا معنوی از سرقت ادبی فقط در صورت استفاده سؤاژ مدارک و سوبیه علمی دیگران ممکن میگرد.

د- وارد نمودن ضرر و سؤاستفاده خشن ترین رویکرد متناقض حقوق فردی است.

دوم- عنصر معنوی جرم: در جرم سرقت ادبی عنصر معنوی بصورت قطع با اراده عمدی مرتکب متبارز میگرد بدین معنی که فاعل با عزم و تصمیم آگاهانه، که خود را اهل قلم عنوان مینماید آثار دیگران

را بطور کلی و یا قسمی تصرف و به ملکیت معنوی افراد دیگر صدمه وارد مینماید. افزون برین یکی از بارزترین وجوه افتراق این جرم از سایر جرایم درین نکته نهفته است که سرقت ادبی بصورت خطا، تساهل و غفلت محقق نخواهند گشت.

سوم- عنصر مادی جرم: با توجه به عنصر مادی، سارق ادبی زمانی مسوولیت قانونی کسب مینماید که عملاً به اقدامات ذیل مبادرت ورزد: نشر آثار و مقالات دیگران بنام خود، ترجمه آثار غیر و نشر آن بنام خود بدون ذکر مؤخذ، کاپی کردن کلی و یا قسمی نوشته متعلق ب دیگران و همچنان گرفتن مطالب نوشتاری و تصویری از انترنیت بدون توجه به منبع و مؤخذ.

هکذا به عقیده برخی حقوقدانان حتا نوشتن یک مضمون به اراده نویسنده بنام شخص دیگر و نشر آن از نام و ادرس فرد دومی که دخالتی در نوشتن و نشر موضوع نداشته و این عملکرد در قالب یک همسوی معنوی انجام گردیده باشد، نیز کرکتر جرمی کسب نموده سرقت ادبی تعریف میگردد.

بایست اذعان داشت که علی الرغم نتایج زیانبار ناشی از سرقت ادبی که حریم معنوی افراد را هدف قرار میدهد، مجازات پیش بینی شده در نظام های جزائی کشورهای مختلف متناسب به عواقب جرمی نبوده است، چنانچه در قانون جزاء افغانستان این موضوع تحت عنوان تجاوز بر ملکیت معنوی در ماده (۴۹۰) پیش بینی شده و مجازات تجاوز بر ملکیت معنوی را جزای نقدی تجویز نموده است لذا همین عدم توجه در تجویز مجازات متناسب با عواقب جرمی در ربودن آثار ادبی از یک جانب و عدم تعقیب فاعل توسط متضرر در پراتیک باعث گردیده است که سرقت آثار دیگران در مراکز تحصیلی و مجامع اکادمیک بطور محسوس و فزاینده گسترش یابد.

فلهذا عدم شدت تعزیرات در ربودن ملکیت معنوی، سرقت فکری و انتحال آیدیه های بطور کل باعث خواهند شد که محافل علمی و حقوقدانان بطور خاص بیشترین روی گزینیه های معنوی و اخلاقی در توییح، تنبیه و یا تعزیر مرتکبان سرقت ادبی تمرکز نمایند، لذا تعریف و قرائت غالب در خصوص افرادیکه خود را صاحب تفکر و قلم جاء زده و در پی آنست که با سرقت نوشته ها و آثار دیگران شخصیت دروغین کسب نماید، خشن ترین و بیشرمانه ترین تخطی اخلاقی را مرتکب شده است که زیانهای معنوی ناشی از آن بمراتب سنگین تر از مجازات حبس در دخمه تاریک زندان است.

یادداشت ضروری: کاپی تئوریهها و نظریات دانشمندان و مفکران دریک نبشته پژوهشی با ذکر نام و همچنین کاپی بخش های مؤجز از نوشته های دیگران که یک و یا چند سطر محدود را احتوا نماید سرقت ادبی توصیف نمیگردد.